“ÇOCUK CEZAEVLERİ KAPATILSIN GİRİŞİMİ” ne EVET; AMA NASIL ??? (1)

Nihat Tarımeri
Sosyal Hizmet Uzmanı

DURUM

1)2013 yılında çocuk adalet uygulaması kapsamında Adalet Bakanlığı verilerine göre 280 bin çocuk “sanık” olarak ele alınmıştır. (2) 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu(TCK) ve 5395 saylı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) nun uygulamaları bağlamında da 5 bininin üzerinde çocuğun tutuklu veya hükümlü olarak özgürlükleri de kısıtlandırılmaktadır.

2)Genel olarak teknik, akademik ve siyasilerce tercih edilen ve benimsenen böyle bir düzenlemede ortaya çıkan bu uygulama sonucunda ise 2008 yılında 103 bin çocuğun sayısı 280 BİN çocuğa kadar çıkmıştır.(% 170) Dava sayıları ise 2008 yılında 85 bin iken 2013 de 117 bindir. (%38) Böylece “çocuk” sayısı yerine dava sayısı açısından bakılması durumunda endişe verici bu sorun kısmen olsa da engellenmektedir. Muhtemelen 2015 yılında 300 bin çocuğun var olacağı böyle bir boyut ve önem de görmezden gelinmektedir. Davalar değil; aslında dosyalarının içinde bir çocuğun var olması ise değersizleştirilmektedir. Umutlar yok edilmektedir.

3)Böyle bir boyut ve süreçte Pozantı, Sincan veya Şakran'daki cezaevlerinde yaşanılan sorunlar ise zaman zaman basına yansımaktadır. Baro ve diğer sosyal hizmet meslek dernekleri dahil STK lar mesleksel ve vicdani görev ile birlikte sorumluluk açısından tepkileri öne çıkarmaktadır... Hak ihlallerinin ortada kaldırılması içinde tekrar tekrar gösterilen tepkiler aynı zamanda beklenti ve umutları ekmektedir. “Çocuk Cezaevleri Kapatılsın Girişimi” ile başlatılan etkinlik ise yeni bir umudun başlangıcıdır.

4) En son olarak Muğla E tipi cezaevinde 12 ile 15 yaş grubundaki 4 çocuğun tutuklanması ve yaşanılanlar acı verici diğer bir somut durumdur. 12 yaşından yukarı çocukların bir “yetişkin” gibi değerlendirilip ele alındığı da somut bir gerçek olarak yansımaktadır. Böyle bir uygulamanın var olmasından utanılmayan bu acı gerçekler bağlamında çocuk ve gençlere yaşattırılan sorunlara yönelik tepkilerin daha da etkinleştirilmesi de önemli bir ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Sorunun temel kaynağı ele alınmalı, anlaşılmalı, somut hedeflerin belirlemesi için yöntemleşmesi gerekmektedir. Sadece tepkilerin verilmesi yetmez. Söylemler yerine öfkelenilmesi de gereken böyle bir durumun bir alışkanlığa kazanılması engellenilmelidir.

BAKIŞLAR VE DEĞERLENDİRME

5)Aslında günümüzde çocuk cezaevlerinde yaşanılan bu acı somut sorunların yanı sıra her sene 300 BİN inin üzerindeki çocuk ve gençlere uygun görülen böyle bir uygulamanın kaynağı bilindiği gibi TCK ve ÇKK dur. 2005 yılında öngörülen ve benimsenen ÇKK ve TCK nun 31 inci maddesinde yer alan düzenlemeler ve yaklaşımla bu sorun daha da derinleşmektedir. Ayrıca hem adalet hem de sosyal hizmet uygulamaları 10 yıl içinde her açıdan çökmektedir. Umudu yitirilen ve düzeyin bitirildiği yerdir. 300 bin çocuğun ötesindeki çocuklarla ilgili bu sorunun yerine, ise sorunun da bir parçası olunmuştur. Olması gereken çağdaş bir uygulamadan da gittikçe uzaklaştırılmaktadır. Yanıltıcı uygulamalara ve teknik yanlışlıklara da inatla devam edilmektedir. Çocuk ağır ceza mahkemeleri gibi bir mahkemenin varlığı yaklaşımın devamı içinde mazeretler geliştirilmektedir.

6)Genel uygulama ve yaklaşım değerlendirildiğinde bir asırdan beri çocuk ve gençlerin bir yetişkin gibi değerlendirilmemesi, aksine korunup kollanmaları ve evrensel hukuka dayalı ilke ve uygulamaların güvenceler altına alınmaları hedeflenmiştir. Öncelikle göze göz dişe diş diyen Hammurabi Kanunları açısından kısasa kısas dayalı cezalandırma yerine öncelikle ve özellikle çocuk ve gençler odak alınmıştır. Cezalandırılmanın en son olmasının gerektiği içinde yetişkinlerin dışında ayrı bir uygulamanın var olması da benimsenmiştir. Uygulamada "Çocuk" kavramı ortadan kaldırılmıştır. Gençlik kavramıyla uygulama 25 yaşına kadar genişletilmiştir. Çocuk dahil bireylerin korunup kollanmaları ise "hayırsever" yaklaşımı yerine teknik bir idari görev olarak sosyal hizmet uygulamalarıyla birlikte iki farklı boyut olarak ele alınmıştır. Ayrı ayrı kurumsallaştırılmıştır. Cezalandırmaya yönelik yetki alanları ve uygulamaları daraltılmıştır. Keyfilikler yerine sorumluluklar arttırılmıştır.

7)Fakat 2005 yılında öngörülen ve genel olarak benimsenen ÇKK nu ve TCK nun 31 inci maddesi; kaynak hukukun yanısıra iç hukukun bir parçası olan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ve de aslında gençlik yerine kapsamın daraltması amacıyla Türkiye'nin çocuk olarak çevrildiği "BM Gençlik Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kuralları/ Pekin Kuralı" gibi ilkeler değerlendiğinde uygulama yanlış ve sorunlu olarak ele alınmıştır. Medeni hukuk ile ceza hukuk uygulaması birlikte özgün bir şekilde ele alınarak çocuk ağır ceza mahkemesi gibi dünyada karşılığı olmayan bir yetki ve yapılanma ÇKK nun da düzenlenmiştir. Çocuğun korunduğu gibi böyle bir (sözde) yapılanmaya dayalı olarak TCK nun 31 inci maddesinde öngörülen düzenlemeler ilişkilendirilmiştir. 12 yaşından sonraki çocuklarda bir YETİŞKİN gibi sorumluluğa sahip olduğu kabul edilmiştir. TCK nunda öngörülen düzenlemeler kapsamına alınmıştır. Ağır cezaların verileceği, çocuk ağır ceza mahkemeleriyle de benimsenmiştir. Haklara var olan aykırılıklar ise uyumlaştırılmıştır. 12-15 yaş grubundaki çocukların; bir "çocuk" olarak sorumluluklarının sahip oldukları veya olmadıklarının kendilerince kanıtlanması ise sanki bir ayırım gibi gösterilmiştir.

8)Bu ayırıma yönelik ise gene dünyada her hangi bir yerde var olmayan bir uygulama söz konusu olmuştur. Tanımı yapılmamış bir görevden bahsedilerek çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerine bağlı bir "Sosyal Çalışma Görevlisi"nin böyle bir uygulamada yer almaları sağlanmıştır. Meslek ve nitelikte bir özenlikte aranılmamıştır. Gerekli olan tarafsız ve bağımsız olunması için bir önemde gözetilmemiştir. Sosyal yaşam koşullarıyla ilgili bilgilerin ve içeriklerin ele alınması ve çocukların yarar ve esenliklerin gözetilmesi ise cezalandırmaya yönelik farklı bir işlev ve yaklaşım açısından ele alınmıştır. Genel uygulamalar dahil 18 yaşına kadar olan gençler için sosyoekonomik koşullarının bir tespit olarak zorunluluğunun Pekin Kuralında yer alan ilkeleri görmezden gelinmiş. Farklı ve yanlış bir "araç" oluşturulmuştur. Çocukların haklarının güvence altına alınması yerine ise oluşturulan bu kavram ve kurumsal kargaşayla da "çocuk" yerine "ceza" ve kısasa kısas dayalı yaklaşım öncelikli olarak korunmuştur. Çocuk gibi bir çocuğun cezaevinde var olabileceği de olağanlaştırılmıştır. Var olması gereken ADİL bir uygulamayla ilgili boyut görmezden gelinmiştir. Kendine özgü şekilsel bir uygulama tercih edilip benimsenmiştir. Böylece her sene bu ülkede 300 000 in üzerindeki bu çocuklara saygı gösterilmediği ve sevilmediği kanıtlanmıştır.

9)Ayrıca 10 sene içinde çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemeleri Türkiye'nin tamamına halen yansıtılamamıştır. Ağır cezaların uygulanması amacıyla çocuk ağır ceza mahkemeleri dahil diğer ağır ceza mahkemelerinin varlığı da benimsenmiştir. 2013 yılında ise 280 bin çocuğun ancak % 50 si bu mahkemelerce, geriye kalan diğer çocukların yarısı ise yetişkinlere yönelik ceza mahkemelerince uygulanmıştır. TCK nun 31 . maddesi bağlamında uygulanan ve kararlar açısından da mahkemeler arasında ayrı bir farklılığın olmadığı da görülmektedir.

Karar verilirken cezaevleri dahil cezalandırma dışında başka bir seçeneğin şansı da azaltılmıştır... Bu bağlamda; çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinin kurulması için ayrı bir ihtiyacın var olmasına gerek duyulmamaktadır.

10)Dolayısıyla bu sorun ve yapılanma açından TCK nun 31 inci maddesi ve ÇKK nunun kaynak hukuk olarak ele alınması bağlamında 1889 tarihli İtalya Ceza Kanunu ve 1907 tarihli İsviçre Medeni Kanun'unun uygulamaları teknik olarak ele alınmalıdır. Örneğin İtalya'daki 1889 tarihliler sene uygulamada aynı madde ve uygulama 1926 yılındaki (eski) TCK na uyarlanmıştır. Aynı 54 üncü madde 2005 yılında TCK nunda 31 inci maddesi olarak değiştirilmiştir. Maddesinin sayısı değişirken başlık dahil yaklaşım, içerik ve işlev aynen korunmuştur. Türkiye'deki bu yaklaşım ve uygulama aynen korunurken İtalya'da ki bu uygulama 1930 yılında değiştirilmiştir. Kısasa kısas yaklaşım terk edilmiş ve dönüşmüştür. Çocuk ve gençlerin odak olarak evrimleşmesi de sağlanmıştır. Mahkemelerin yapıları değişmiştir. Yetkiler daraltılmıştır.16 yaşına kadar olan çocukların cezalandırılması kapsam dışına alınmıştır.16-18 yaş gurubundaki gençler içinse cezalandırma en son çare olarak kabul edilmiştir. Medeni hukuk açısından ihtiyaç duyulan sosyal hizmet uygulamaları için ise ayrı bir idari kurumsal yapılanma öngörülmüştür. Sürecin de temel ve zorunlu bir parçası olarak oluşturulmuştur. 1907 tarihli İsviçre Medeni Kanununda yapılan düzenleme sonucunda (ki 1926 yılında bir kaç madde dışında Türk Medeni Kanunun da aynen uyarlanmıştır) ise çocuklar toplum ve aile açısından mülkiyet olarak görülmemiştir. Toplumsal açıdan görev ve yükümlülüğün öne çıkarılması bağlamında çocukların idari açıdan korunmaları ve böyle bir sürecin adli süreçte var olma zorunluluğu daha önceden kapsama alınmıştır. Böyle bir uygulamada “çocuk” kavramı yerine “gençlik” kavramı öne çıkarılmıştır.

11)Bir asırdan beri var olan buna benzer uygulamalar bu dönüşümü, evrimi yaşarken ve bu uygulamalar evrensel uygulamalara yansırken 2005 yılında ki bu yaklaşım 1889 tarihli uygulamanın gerisine kalınmıştır. Aslında çocuk ağır ceza mahkemelerinin yer olduğu böyle bir süreçte cezaevi dahil yaşayan hemen hemen her çocuğun mutlaka az çok bazı etkileri ve bunların izleri mutlaka yaşanılmaktadır. Travmalar yaşattırılmıştır. Yaşar Kemal' in dediği gibi kötü davranılan çocuklar büyüdükleri zaman yarım insan olacaklardır... Hukuksal güvencelerin görmezden gelinmesinin yanında idari görevlerin niteliklerinden dolayı yaşanılanlar ve mağdurları için aslında şimdiye kadar özür dilenmeliydi. Fakat; bir yükümlülük olarak öngörülen çocuklar, gençler korunup kollanılmamıştır. Aksine oluşturulan kavram kargaşayla da böyle bir zemin ve destek sağlanmıştır.”Türkiye'nin kendine özgü koşulları vardır gibi ” gibi ek bir çaba ve mazeretler gösterilerek mağduriyetler vahim bir şekilde devam ettirilmiştir. ÇKK nun; “Çocuk Koruma(ma) Kanunu” olarak kanıtlanmasıyla birlikte işlev ve içerik boşaltılmıştır. Çocuklara saygı duymak yerine ise kutsanan yanlışların korunmasına ve inat edilmesine devam edilmektedir.

12)Ayrıca, suça yönelmek, suç işlemek var olan bir olgudur. Hiç bir kişinin sigortası yoktur. Hele, hele çocuğun hiç yoktur. Hata dahil önemli olan bu davranışın tekrar edilmemesidir. Gözü gözden çıkarıldığı gibi “göz” çıkarılmamalıdır. Bu açıdan yaşanan sorun ve konu; gençlik dahil genel kriminoloji boyutuyla ele alındığında tekrar suça yönelme genel olarak % 15-20 oranında olduğu kabul edilmektedir. Ağır suç olarak nitelendirilecek davranışlar dışında özel koşullar dışında diğer davranışlar tekrarlanmamaktadır. Bu nedenden dolayı neredeyse bir asırdan beri öngörülen ve tercih edilen cezalandırma ve cezaevlerinin sayısını arttırmak yerine alternatif teknik uygulamalar ve bunlara yönelik yöntemlerde öne çıkarılmaktadır. Cezaların caydırılmasının ötesinde bu davranışların tekrar edilmemesi amacıyla hukuksal güvencelerin altına alınmasıdır. Toplumun yeniden kazandırılması dahil belli bir teknik beceri ve niteliğe sahip yöntem ve yapılanmaya da ihtiyaç bulunmaktadır. Tüm süreç ve idare,

insanın onurunu koruyacak bir şekilde ADİL bir uygulamaya yansıtılmalıdır. Riskler ve suçun önlenmesi gibi bu boyut dahil bu yöndeki beceri ve nitelik değerlendirilmelidir, sorgulanılmalıdır. Bir gösterge olarak ise örneğin tekrarlama oranının artış ve/veya azalması gibi verilere de ele alınmalıdır. Ezberlenen fikirler ve genellemeler yerine somut bilgiler öne çıkarılmalıdır. Ortaya çıkan sorunlar için mazeretlerin üretilmesi veya temel sorunun yanlış yönlendirilmesi yerine ise özellikle tüm yetki ve sorumluların etki ve etkenleri ayrıca sorgulanılmalıdır.

13) Fakat ülkemizde çocuk dahil öncelikle cezalandırmayı hedefleyen böyle bir uygulamada ek bir çaba ve mazeretler gösterilerek mağduriyetler vahim bir şekilde devam ettirilmektedir. Çocukların gelecekleri rahatlıkla ve sorgulanılmadan karartılmaktadır. Mazeretlerin engellenilmesi yerine genellikle sorunun genellemeye yansıtılması sonucu yaşanan temel sorunun ele alınması engellenmektedir. Sorumluluk; daha çok çocuk ve diğer kişilere yükletilmektedir. Daha bir beceriyle perdelendirilmektedir.”-Miş” gibi yapılarak her türlü gücün ve araçlarının korunması kamusal hizmet açısından öncelik alabilmektedir. Hizmetin niteliği açısından değerlendirilebilinecek böyle bir ayıplı/kusurlu bir hizmet dolayısıyla görmezden gelinmektedir. Bu arada hangi görev ile yükümlülükler için neden “var” oldukları da düşülmemektedir. Genelde içi dolu olmayan veya retorik söylemler ise daha çok tercih edilmektedir.Bir asırdan beri var olan gerçeklere rağmen yanıltıcı “hikaye”'lere bu şekilde destek/ler verilirken vicdanlar ise körleşebilmektedir. Öfkelenilmesi yerine utanma duyguları da zaman içinde eriyebilmektedir. Ayrıca; “vicdani” açıdan veballerin altında kalan sorumluların kurtarılmaları ve korunmaları için daha da bir katkı verilebilinmektedir.

14) En son basına yansıyan haberlere göre ise 12 yaşındaki bir çocuğu tutuklanabilecek, rahatlıkla ve kolaylıkla cezaevine konulabilecek ve bir yetişkin gibi yargılanabilmektedir. Çocuk ağır ceza ve çocuk mahkemeleri uygulamaları da somut olarak yansımaktadır. Bu yüzden böyle bir genel uygulama benimsenirken ve de görmezden gelinirken çocuk cezaevleriyle ilgili acı ve vahamet içeren sorunu çözmek oldukça zordur. Zorlaştırılmaktadır. Tespit edilen duruma ve gerçeklere rağmen yeterli bir istek ve talepte yoktur. Ayrıca çocuk cezaevleri gibi idari bir görev ve yükümlülükle birlikte yargısal bir görev olarak yürütülen görev ve yükümlülüklerin yöntem açısından ayrı ayrı ele alınmak istenmemesi sorunun çözümünü engelleyebilmektedir. Var olması gereken koruma boyutu ile medeni ve idari hukuk ile ceza hukukla ilgili boyutların teknik açıdan ele alınmasından kaçınılması sağlanarak sorumluların saptanması zorlaştırılmaktadır.

SONUÇ :

15) Sorunlarla ilgili bu boyutun özelliklerinden ve nedenlerinden dolayı da çocuk cezaevlerinin kapatılmasına hayır derken bu tepki sadece yetmez. TCK ve çocuk ağır ceza mahkemeleri var olduğu sürece ağır cezalar ile birlikte caydırıcı olunamaz. Daha SOMUT bir hedefe yöneltmek gerekmektedir. Bu gereklilik ve var olan bilgiler ve yaklaşımların karşılaştırılması bağlamında ise 1889 yılına dayalı TCK 'NUN 31. MADDESİ VE ÇOCUK AĞIR CEZA MAHKEMELERİ MUTLAKA ORTADAN KALDIRILMALIDIR.

16)Buna bağlı olarak çocuk ve gençler için ayrı bir adalet sistemi yeniden düşünülmelidir. Bir asırdan beri var olan yaklaşım bağlamında ceza hukuku ile ilgili gençlik başlığında ayrı bir boyut ele alınmalıdır. Mahkemeler yeniden yapılanmalıdır. Öncelikle 16 yaşına kadar olan kişilerin sorumlu olmadığı benimsenmelidir. Ancak korunup kollanmaları dahil eğitimlerin sağlanması içinde medeni hukuk bağlamında ayrı bir idari görev ve yükümlülük öngörülmelidir. Çocuk cezaevleri için de böyle bir uygulamanın ortadan kaldırılması mümkün

olabilmelidir. Umut için var olunmalıdır. Şiddete dayalı mağduriyetlerin giderilmesi için ayrı bir mücadele başlatılmalıdır.

16)Ancak her sene 300 000 den fazla çocuk ve gence yönelik yaşanılan böyle bir sorunun çözümü talep edilse de bu umudun gerçeklemesi hem siyasi hem teknik hem de akademik yaklaşım açısından şimdilik mümkün görül(e)memektedir. Fakat, mevcut durum ve uygulamalarla ilgili bazı değerlendirilmelerde yapılmalıdır. T.C. Anayasa'nın 90 maddesi birlikte ele alınmalıdır. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi; BM Pekin Kuralları ve Avrupa Sosyal Şartı gibi iç hukukun bir parçası olarak var olan ilkelerin ve hakların hukuksal sürece de daha yoğun bir şekilde yansıtılması hedeflenmelidir. Sözleşmelere dayalı olarak özellikle hukuksal güvence altına alınmaları istenmeyen TCK nun ve ÇKK gibi yasal düzenlemeler de yer alan çelişkiler hukuksal sürece taşınmalıdır. Adil bir uygulamanın ve özenin peşine düşülmeli ve takip edilmelidir. Mağduriyetlerin giderilmesi dahil haklara ulaşılmanın teknik becerilerle engellenilmesi ve de sürecin uzun olmasına rağmen teknik çabalara daha yoğunlaşmadır.

17)Çocuk ve gençlik açıdan bir zorunluluk olarak uygulamada savunma kapsamında öngörülen avukatlık hizmetinin niteliği ve özelliği ayrı bir ihtiyacı önemsemektedir. Bazı uygulamalardaki bir işlev ve görev şekilsel olabilmeleri engellenebilinmelidir. Örneğin iç hukukun bir parçası olan BM Çocuk Haklarının 3. maddesinde öngörülen ilke hem de ÇKK nun (4/1-b) maddesinde 18 yaşına kadar olan çocuk ve gencin yarar ve esenliğinin gözetilmesi daha fazla öne çıkarılmalıdır. Bir yükümlülük olarak öngörülen uygulayıcıların sorumlulukları bağlamında bu ilkenin alınan kararlara ve işlemlere yansıtılması ele alınmalıdır. Aksi durumda tüm sürecin kayda geçirilmesi ve gerekli talebin iletilmesi de sağlanmalıdır. Veya cezaevi dahil travma şeklinde yaşanılan durumlarda eğitim ve sağlık açıdan hak kayıplarını içeren mağduriyetlerin ek olarak giderilmesi de hukuksal sürece taşınılabilinmelidir. Gene örneğin 16 yaşına kadar olan çocuklara yönelik raporların içeriği, işlevi ve çalışanların konumu bağlamında böyle bir yapılanmaya dayalı adil olmayan uygulamanın tartışmaya açılması düşünülmelidir. Çocuk ve gençlerin ceza yerine korunmalarını öngörmek amacıyla karar vermenin zorunlu olarak daraltılması için ise Pekin Kuralının 16. maddesinde yer alan düzenleme gerçekçi bir şekilde yansıtılmalıdır. Hukuksal güvence altına alınmaktan kaçınılan bu gibi eksik ve yanlış uygulamaların giderilmesi sağlanmalıdır. Vicdanların daha fazla rahatsız edilmemesi ve de her sene 300 000 den fazla çocuk ve gence yönelik bir asırdan beri tercih edilmeyen yaklaşımın daha fazla aşağılanması giderilmelidir. 11.4.2015-Urla

Nihat Tarımeri
Sosyal Hizmet Uzmanı/0543769294

Kaynak

1) "Nihat Tarımeri,Çocuk Koruma(ma) Kanunu 3-Çcuk/Gençlik Ceza Adalet Uygulamasında "Kısasa Kısas" Yaklaşım,Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını(Aralık 2014)" başlıklı çalışma kısaca derlenmiştir.

2)Ceza Mahkemelerinde 5237 sayılı TCK uyarınca yıl içinde açıklanan davalardaki suç ve sanık sayıları iller (2013)/
http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2013/48.pdf
http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2013/50.pdf